

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษนอกระบบโรงเรียน โดยมีหัวข้อที่จะเสนอตามลำดับดังนี้

1. แนวความคิดในการพัฒนาชนบท
2. รูปแบบหรือประเภทของการจัดการศึกษา
3. ยุทธศาสตร์ในการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท
4. ความต้องการทางการศึกษาสำหรับพัฒนาชนบท
5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวถึงการศึกษาออกโรงเรียน
6. ตัวแปรปัจจัยสภาพภาพของโรงเรียนประถมศึกษา
7. ตัวแปรปัจจัยสภาพภาพของการศึกษนอกระบบโรงเรียน
8. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพภาพทางการประถมศึกษา
9. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพภาพทางการศึกษนอกระบบโรงเรียน

แนวความคิดในการพัฒนาชนบท

หลักการและแนวความคิดในการพัฒนาชนบทของประเทศไทยได้เริ่มเห็นชัดเจนภายหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2504 และยังคงใช้เป็นหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาชนบทตลอดมาจนทุกวันนี้ โดยหลักการดังกล่าวได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก สรุปประเด็นได้ 2 ประการ คือ

1. พัฒนาค้นคว้า คือการสร้างความรู้ให้แก่มวลชนชนบทในสิ่งที่เห็นชัดแจ้ง เช่น การส่งเสริมระบบการผลิต ระบบการขนส่ง การคมนาคม เป็นต้น
2. พัฒนาค้นจิตใจ คือการสร้างความรู้ให้แก่มวลชนโดยการให้การศึกษา อบรม ประชาชนซึ่งเป็นส่วนประกอบอันสำคัญของชุมชน ในรูปของการให้การศึกษาตามโรงเรียน และ การศึกษนอกระบบโรงเรียนให้แก่บุคคลที่พ้นวัยการศึกษา หรือไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ (5, 16)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยก็ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาชนบทในรูปของการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะโคตรชนกเช่นเดียวกับรัฐบาลนานาประเทศว่า การพัฒนาชนบทที่มุ่งจะมุ่งเหงนประมาณไปในโครงการของรัฐบาลฝ่ายเดียวกันสำเร็จโดยยากเพราะมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งค่านงประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน ประกอบกับรัฐบาลได้เล็งเห็นว่ประชาชนยังคงอยู่มาก เมื่อเทียบกับประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงจำเป็นต้องเร่งไปให้การพัฒนาบุคคลใหม่ความรู้ ความสามารถให้สูงขึ้น ทั้งนี้โครงการพัฒนาชนบทซึ่งเป็นโครงการที่คงอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคล จึงกลายเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาชนบท (5, 18)

ในบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาต่างก็มีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกันที่จะเอาการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นที่การพัฒนาชนบท เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังพัฒนาล้วนแต่เป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชนบท (4, 49)

ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทย ฉบับที่ 2 (2510-2514) ดั้งปัจจุบัน โคตรชนกถึงการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนให้เจริญเพิ่มขึ้น ทุกแผนจะกำหนดหรือระบุความมุ่งหมายเด่นชัดในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในหมู่บ้านชนบทให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม และการปกครอง เพื่อส่งเสริมประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นใหม่มีความเชื่อมั่นและเกิดความรู้สึกว่ามีส่วนรับผิดชอบในสังคมและการปกครอง (6, 173)

รูปแบบหรือประเภทของการจัดการศึกษา

รูปแบบหรือประเภทของการจัดการศึกษาซึ่งสภาการศึกษาระหว่างชาติ (International Council for Education Development) ได้จำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) คือระบบการศึกษา ซึ่งมีโครงสร้างเป็นลำดับขั้น มีระบบการแบ่งชั้นเรียนตามจำนวนปีที่ศึกษา เริ่มตั้งแต่ชั้นประถมศึกษามาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย รวมไปถึงการศึกษาดังวิชาการโดยทั่วไป โปรแกรมการศึกษา และสถานที่ฝึกงานเทคนิคหรือวิชาชีพทั่ว ๆ ไปที่ใช้เวลาเรียนเต็มวัน

2. การศึกษาที่ไม่เป็นทางการ (Informal Education) เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตอย่างแท้จริงซึ่งบุคคลได้เสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยม ทักษะ และความรู้ต่าง ๆ จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการทำงาน การเล่น จากตลาด-ร้านค้า จากห้องสมุด ตลอดจนสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและคำศัพท์ต่าง ๆ จากบ้านก่อนที่จะเข้าโรงเรียน เด็กหญิงรู้จักวิธีทำกับข้าว การเลี้ยงน้อง จากการสังเกตมารดา เด็กชายได้เรียนรู้อาชีพจากบิดา เรียนรู้การเดินสี่เขลาต่าง ๆ ใหม่ ๆ จากเพื่อนฝูง เรียนรู้จากการสังเกตธรรมชาติ หรือแม้แต่ถนนหนทางต่าง ๆ โดยบังเอิญ หรือเรียนรู้โดยไม่ตั้งใจ เป็นต้น

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) เป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนตามปกติทั่วไป ซึ่งอาจจะจัดเป็นกิจกรรมอิสระหรือจัดในลักษณะร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ ก็ได้ โดยมีจุดประสงค์ที่จะสนองความต้องการด้านการศึกษาของผู้ประสงค์จะเรียน (4, 38 - 39)

ยุทธศาสตร์ในการใช้การศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท

1. ยุทธศาสตร์อันแรกเกี่ยวกับการศึกษาที่ขอมรับ คือ การต้องยอมรับความจริงว่า การศึกษามีบทบาทเป็น "ผู้ช่วย" หรือ "พระรอง" ไม่ใช่ "พระเอก" ตัวอย่างเช่น ถ้ามีหน่วยงานอื่นจะเข้ามาแก้ปัญหาความยากจน ความคับแค้นทางจิตใจ หรือความยากไร้ทางวัตถุกัน อยากรู้ก็ตาม การศึกษาก็มีหน้าที่ช่วยนั่นคือ ขอมรับว่า การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาต้องร่วมมือประสานสัมพันธ์กัน และการศึกษาไม่ใช่ทหารเอก แต่เป็นทหารคนสำคัญมาก ถ้าปราศจากการศึกษาแล้วงานจะไม่สำเร็จ ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายที่มุ่งพัฒนาบ้านอื่น ๆ มากมาย แต่อาจจะละเลยเรื่องกำลังคน โครงการทั้งหลายที่มีประโยชน์ขอ เราต้องยอมรับว่าการศึกษาเป็นมรรคไปสู่ผลที่จะช่วยให้คนอื่นทำงานได้ผลดี

2. ถ้าจะพัฒนาชนบทให้โคจรลงจริง ๆ ควรเอาแผนพัฒนาชนบทเป็นตัวตั้งแล้วมองดู การศึกษาในลักษณะที่ชัดเจนที่สุด หรืออ่อนตัวที่สุด และกว่าการศึกษาจะเข้าไปประสานสัมพันธ์ และรับใช้ชนบทได้อย่างไร อย่าเอาการศึกษาเป็นตัวตั้ง ถ้าหากชาวบ้านเขาต้องการชลประทาน ใหญ่ การศึกษามีหน้าที่ช่วยในเรื่องระบบการควบคุมน้ำ การแบ่งปันน้ำโดยยุติธรรม การรักษาระดับน้ำให้พอดีกับความต้องการของพืชควรจะเป็นอย่างไร การศึกษาต้องให้ความรู้เรื่องเหล่านั้น การศึกษาต้องให้ความรู้เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม มีกติกา ระเบียบแบบแผนร่วมกัน การศึกษาต้องให้เพื่อตอบสนองต่อระบบการชลประทาน และต่อระบบการชลประทานก็ก็ต้องให้

คำแนะนำในการปลูกที่ซ้อนอีกเช่นกัน

3. การพัฒนาชนบท ถ้าจะให้ได้ผลดีต้องมีเอกภาพของความคิดนโยบาย และเอกภาพของการสั่งงาน บังคับบัญชา ถ้าการศึกษาแยกตัวออกมาเป็นเอกเทศ ก็มีสายบังคับบัญชาของตนเองไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร จะไปประโยชน์น้อย และที่ว่าจะช่วยพัฒนาชนบทนั้น ก็จะเป็นการโกหก เพราะแท้จริงคือการพัฒนาตนเอง พัฒนาพวกที่อยู่ในวงการการศึกษา ฉะนั้นถ้าขาดเอกภาพในการสั่งงานโดยไม่เป็นหนึ่งกับคนอื่นเขาละก็ การศึกษาจะช่วยพัฒนาชนบทไม่ได้ เพราะต้องมีแนวโน้มนี่ที่จะแยกตัว และเป็นการง่ายมากที่จะแยกตัวออกมาเป็นอย่างนั้น (4, 66 - 67)

ความต้องการทางการศึกษาสำหรับพัฒนาชนบท

ในเรื่องการศึกษาที่จะเสริมสร้างการพัฒนาชนบทนี้ พิจารณาเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับท้องถิ่นชนบท ต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เช่น ภาท้องถิ่นนั้นเป็นท้องถิ่นเกษตรกรรม เราพยายามจัดหลักสูตรให้เอื้อต่ออาชีพเกษตรกรรม และจัดสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในท้องถิ่น

2. การศึกษาสำหรับการพัฒนาชนบท จะก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง เป้าหมายจะอยู่ที่การพัฒนา จึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงปัญหาของท้องถิ่นนั้น ๆ จำเป็นที่จะนำตัวเข้าไปในการที่จะช่วยแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การศึกษาสำหรับการพัฒนาชนบทนี้ จะจัดในเมืองหรือชนบทก็ได้ โดยมีจุดประสงค์อันเดียวกัน คือให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา (4, 61 - 62)

การศึกษาสำหรับการพัฒนาชนบทมีลักษณะแตกต่างกันมากมาย สำหรับแนวความคิดของนายคุมส์ ไค้จำแนกออกเป็น 4 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือแบบทั่วไป (General Education) หมายความว่าถึงความรู้พื้นฐานที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้ ได้แก่ ความรู้และความซื่อสัตย์ในการอ่านและเขียนหนังสือ การคิดเลขคณิต การเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาการทางวิทยาศาสตร์และสภาพแวดล้อม ฯลฯ

2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Education) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในอันที่จะให้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัว เป็นคนว่า การศึกษาในคานสุภาพอนามัย โภชนาการ การเลี้ยงเด็ก และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Development Education) เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมสถาบันในระดับท้องถิ่น และระดับชาติให้มีการเรียนรู้ หลักการ ปฏิบัติงานในรูปต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้สอนมีการร่วมมือรวมใจ กันช่วยแก้ไขปัญหการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนปัญหาในระดับชาติ

4. การศึกษาคานอาชีพ (Vocational Education) การศึกษานอกระบบ โรงเรียนประเภทนี้ จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพหรือการประกอบการ คานเศรษฐกิจ โครงการการศึกษาประเภทนี้ ได้แก่ โครงการฝึกอาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การฝึกอาชีพทัศนสม อาชีพเลี้ยงปลาสัตว์ การทอผ้า การแกะเครื่องดนตรี ฯลฯ (7, 22-23)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ
ที่กล่าวถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาต่อเนื่องกับการศึกษามัธยมศึกษาในโรงเรียน และมุ่งหมายใหม่ความรู้ทั้งด้านหนังสือควบคู่ไปกับวิชาชีพ เนื่องจากการศึกษามัธยมศึกษาในโรงเรียนมีระยะเวลาสั้นและส่วนใหญ่ผู้จบการศึกษามีอาชีวน้อย รัฐจึงจะให้บริการคานการศึกษาเพิ่มเติมในรูปการศึกษาผู้ใหญ่ และมุ่งให้การศึกษายุใหญ่ช่วยเพิ่ม รายได้ของผู้รับการศึกษาด้วย (8, 262) มาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) ได้กำหนดนโยบายที่จะขยายการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ผู้ที่สามารถศึกษาได้มีโอกาสรับการศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น โดยเฉพาะ การฝึกฝนในคานเกษตรกรรม (9, 466) ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) มีนโยบายที่จะขยายการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กว้าง ขวางครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของชนบท โดยเป็นการฝึกอบรมคานอาชีพ จัดเนื้อหาวิชาให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น ให้มีการ ประหยัดและต่อเนื่องและให้มีการประสานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน (10, 270)

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) มีจุด มุ่งหมายที่จะขยายการศึกษาผู้ใหญ่ให้กว้างขวางออกไปและให้ต่อเนื่องกับการศึกษามัธยมศึกษา

ตลอดจนจัดการศึกษาของผู้มีร่างกายพิการ ยากจน และอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร (11, 196) มาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) โดยมีนโยบายที่จะขยายการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น และเป็น การฝึกอบรมเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพ (11, 198) ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) มีจุดมุ่งหมายที่จะขยายการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้าง ขวางครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชน โดยเน้นการฝึกอบรมด้านอาชีพ จัดเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น ให้มี การประหยัดต่อเนื่องและให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งของรัฐและ เอกชน (11, 200)

เมื่อพิจารณาแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 กล่าวถึงเฉพาะการศึกษา ผู้ใหญ่ ซึ่งจัดสำหรับผู้ที่อยู่นอกโรงเรียนแต่ประสงค์จะศึกษาเพิ่มเติม เพื่อประกอบอาชีพให้ ได้ผลดียิ่งขึ้น (11, 250) ส่วนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กล่าวถึงการศึกษานอก โรงเรียนว่า เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าการ ศึกษานี้จะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้ รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของ พลเมือง(11, 250)

กรมการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้มีการ พัฒนาแนวความคิดของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 4 ขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะให้การศึกษานอกระบบ โรงเรียนผสมผสานและเสริมสร้างการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล ทางการศึกษาทั้งสองระบบรวมกันอย่างแท้จริงต่อผู้เรียนและสังคม โดยผู้เรียนสามารถดา ยโอนจากการศึกษาระบบหนึ่งสู่อีกระบบหนึ่งได้ โดยถือว่าประกาศนียบัตรในแต่ละระดับการศึกษา ของทั้งสองระบบมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ซึ่งตรงตามแนวนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่ว่ารัฐพึงจัดให้มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับ การศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งใหม่ภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละระดับ และประเภทของการศึกษา (12, 2)

แนวทางพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งไปสู่กระบวนการที่จะส่งเสริมให้ประ ชาชนเป็นก่อกำเนิดเป็นทำเป็น ด้วยทักษะต่าง ๆ และทำอย่างฉลาดควญ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม

หลักการดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้วางแนวดำเนินการในการจัดการศึกษาให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน คือ

1. ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง
2. ผูกให้เกิดทักษะที่จำเป็นในการหาข้อมูลต่าง ๆ
3. ส่งเสริมทักษะให้ประชาชนมีฝีมือที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการอยู่ร่วมกัน
4. ช่วยให้ประชาชนมีแหล่งข้อมูลสำหรับหาความรู้เพิ่มเติมและหาข่าวสารได้ตลอดเวลา

เวลา

ในด้านการบริหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัด (11, 261)

ระดับชาติ มีกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบโดยทำหน้าที่กำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งติดตามควบคุมและประสานการดำเนินงานของหน่วยงานของกรมสามัญในส่วนภูมิภาค และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนที่หน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชนเป็นผู้จัดทำ

ระดับภาค มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาค ปัจจุบันมีอยู่ 4 ภาคคือ ภาคเหนือ ที่จังหวัดลำปาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดอุบลราชธานี ภาคกลางที่จังหวัดราชบุรี และภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา โดยทำหน้าที่ทางด้านการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การวิจัย การทดลอง การพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การสอน การผลิตเอกสารเผยแพร่ การจัดอบรมบุคลากรทางการศึกษานอกโรงเรียน จัดทำโครงการสาธิตและเป็นศูนย์รวมทั้งด้านวิชาการ การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาคตามระบบภาคทางภูมิศาสตร์

ระดับจังหวัด จะมีศูนย์การศึกษาประชาชนประจำจังหวัด ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดและการส่งเสริม การจัดการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัด รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดใดที่ยังมิได้มีศูนย์การศึกษาประชาชน จะมีหน่วยงานของการศึกษานอกโรงเรียนจัดการศึกษานอกโรงเรียนอยู่ เช่น โรงเรียนฝึกสอนอาชีพ เป็นต้น

ตัวแปรเชิงซึ่งสถานการณ์ของโรงเรียนประถมศึกษา

จากการศึกษาบรรณคดีที่เกี่ยวข้องของหอที่จะประมวลตัวแปรเชิงซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางการประถมศึกษาของโรงเรียนประถมไค้ 70 ตัวแปร ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสำหรับใช้ในการประเมินมาตรฐานของโรงเรียนในปัจจุบัน ไว้ดังนี้

1. จำนวนนักเรียนที่ใช้เวลาเดินทางไปโรงเรียนเกินกว่า 45 นาที กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดว่า โรงเรียนต้องตั้งอยู่ใกล้สถานชุมชนหรือสถานที่ที่อาศัยของนักเรียนนักเรียนร้อยละ 95 ขึ้นไป เกินทางไปโรงเรียนใช้เวลาไม่เกิน 45 นาที (13, 7)

2. พื้นที่โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนที่มีพื้นที่ตามเกณฑ์ต่อไปนี้ (13, 8)

ขนาด 1 - 24 ห้องเรียน	มีที่ดินไม่ต่ำกว่า	6 ไร่
ขนาด 25 - 36 ห้องเรียน	มีที่ดินไม่ต่ำกว่า	9 ไร่
ขนาด 37 - 48 ห้องเรียน	มีที่ดินไม่ต่ำกว่า	12 ไร่
ขนาด 49 - 60 ห้องเรียน	มีที่ดินไม่ต่ำกว่า	15 ไร่

3. บริเวณที่ตั้งของอาคารดูสุลักษณะ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ว่าที่ตั้งอาคารต้องอยู่ห่างจากสิ่งยง กลิ่น ควัน ผุ่น รบกวน (13, 13)

4. อาคารเรียนสร้างดูสุลักษณะ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดว่าอาคารเรียนต้องสร้างใหญ่ทิศทางลมและแสงแดด (13, 15)

5. สภาพของอาคาร กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดอาคารเรียนต้องอยู่ในสภาพใช้การไค้ (13, 15)

6. จำนวนส้วมชาย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไค้ใหม่ส้วมชาย 3 ที่ต่อนักเรียน 100 คน และเพิ่มขึ้น 1 ที่ต่อนักเรียนทุก ๆ 50 คน (13, 17)

7. จำนวนส้วมหญิง กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไค้ใหม่ส้วมหญิง 5 ที่ ต่อนักเรียน 100 คน และเพิ่มขึ้น 1 ที่ต่อนักเรียนทุก ๆ 35 คน (13, 17)

8. จำนวนที่ปัสสาวะชาย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไค้ใหม่ที่ปัสสาวะชาย 1 ที่ต่อนักเรียนทุก ๆ 50 คน (13, 17)

9. ความสะอาดของส้วมและที่ปัสสาวะ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดค้ห้องส้วม

และที่ปลิวส่วจะตองสะอาท ปราศจากสิ่งค่อไปนี้ หยากโย รอยซึกเขื่น สิ่งปฏิกุล รอยคราบ สกปรก ทัมหองส่ววณน้ำซังและมิกลิ่น (13, 18)

10. ทัมหองโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดขนาดของโรงเรียนไมค่อกว่า 11 เมตร \times 17.50 เมตร (13, 15)

11. ทัมหองโรงเรียน - หองประชุม กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดขนาดของโรงเรียน - หองประชุม 11 เมตร \times 31.50 เมตร (13, 21)

12. ทัมหองโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดหองเรียนตองมีขนาด 6 เมตร \times 8 เมตรขึ้นไป (13, 23)

13. จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดจำนวนนักเรียนชั้น ป.1 มี 25 คนค่อหองเรียน (13, 23)

14. จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ถึง 6 กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดจำนวนนักเรียนชั้น ป. 2 - ป.6 มี 35 คนค่อหองเรียน (13, 24)

15. จำนวนหองเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดโรงเรียนประถมศึกษา ควรจัดหองเรียนไมเกิน 36 หองเรียน (13, 24)

16. ลักษณะของหองเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดสภาพหองเรียนมีลักษณะ สะอาท ไมอมอว อากาศถ่ายเทไคดี แสงส่ววณเหมาะสม ปราศจากสิ่งรบกวนจากเสียง ฝุ่น กลิ่นคั่ว และอื่น ๆ (13, 25)

17. จำนวนหองพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดโรงเรียนที่มี 1 - 6 หองเรียน ใหมหองพักผู้บริหารและหองธุรการ 1 หอง และหองสมุด 1 หอง (13, 27)

18. จำนวนอุปกรณค่อจำเป็นประจำหองเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดโรงเรียนจัดใหมอุปกรณค่อจำเป็นประจำหองเรียน ค่อ มีโต๊ะ-เกาอี้ครู โต๊ะและเกาอี้นักเรียน กระดานดำ ซอลักและแปรงลบกระดาน แผนที่ประเทศไทย สัญลักษณ์แทนชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ของค่อปัจจุบัน หนังสือแบบเรียนหองละ 1 ชุด (13, 30)

19. จำนวนอุปกรณค่อควรจะมีอยู่ในหองเรียน กระทรวงศึกษาธิการไคกำหนดอุปกรณค่อควรจะมีอยู่ในหองเรียน ไคแก ป้ายนิเทศ ค่อหรือเนื้อห่อสำหรับเก็บอุปกรณค่อเป็นส่วส่วน ตาราง สอน อุปกรณค่อทำความสะอาด ป้ายสถิติจำนวนนักเรียนประจำชั้น ไม้ที่ วงเวียน สามเหลี่ยม

ครั้งวงกลม กระดานคำข้างฝา (สำหรับ ป.1) และกระษะทราย (สำหรับ ป.1) (13,31)

20. แผนงานและโครงการปฏิบัติงานของโรงเรียนประจำปีการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนมีแผนงานและโครงการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร (13,47)

21. การใช้ข้อมูลและสถิติเป็นประโยชน์ในการวางแผนงานแก้ปัญหาหรือส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนมีการนำข้อมูลและสถิติไปใช้ (13,50)

22. เวลาทำงานของบุคลากรในรอบปีที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดใน รอบปีการศึกษาที่ผ่านมาบุคลากรมีเวลาทำงานเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 (13, 51)

23. จำนวนชั่วโมงทำงานของครูต่อสัปดาห์ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเวลาทำงานของครูใน 1 สัปดาห์ เฉลี่ยคนละ 18 - 20 ชั่วโมง (13, 53)

24. ความถี่ของการประชุมเพื่อพัฒนางาน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ โรงเรียนมีการประชุมเพื่อพัฒนางานเดือนละ 1 ครั้ง (13, 55)

25. การบริหารงานในรูปคณะกรรมการ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ โรงเรียนมีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการ (13,58)

26. อัตราส่วนครูต่อห้องเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนที่มี 6 - 11 ห้องเรียน และมีนักเรียน 120 - 359 คน มีครูสนับสนุนการสอนได้ 1 คน (14, 5)

27. จำนวนนักเรียนที่มาเรียนในแต่ละวัน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนักเรียน มาเรียนประจำวันเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด (13, 60)

28. จำนวนนักเรียนที่มีเวลาเรียนต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนักเรียนที่มีเวลาเรียนต่ำกว่าร้อยละ 80 มีจำนวนไม่สูงกว่าร้อยละ 5 ของนักเรียน ทั้งหมด (13, 61)

29. อัตราเฉลี่ยครูต่อนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดอัตราเฉลี่ยทั้ง โรงเรียน นักเรียน 20 - 25 คนต่อครู 1 คน (13, 62)

30. มาตรการในการแก้ปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่มาตรการในการแก้ปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน (13,65)
31. ข้อบังคับหรือระเบียบเพื่อให้นักเรียนไ้ปฏิบัติ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด
ให้โรงเรียนจัดใหม่ข้อบังคับหรือระเบียบเพื่อให้นักเรียนไ้ปฏิบัติ (13,65)
32. มาตรการในการป้องกันรักษาความปลอดภัยของอาคารสถานที่ กระทรวง
ศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่มาตรการในการป้องกันรักษาความปลอดภัยของอาคาร
สถานที่ (13,68)
33. การทำงานธุรการไ้ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดให้โรงเรียนจัดทำงานธุรการไ้ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน (13,69)
34. การเก็บเอกสารของโรงเรียนไ้เป็นส่วนและเป็นระเบียบเรียบร้อย
กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนมีระบบการจั้เก็บเอกสารเป็นส่วน และเป็น
ระเบียบเรียบร้อย (13,70)
35. กรรมการไ้รักษาเงินและกรรมการตรวจสอบภายใน กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่กรรมการไ้รักษาเงินและกรรมการตรวจสอบภายใน (13,72)
36. การจั้ใหม่ที่ส้คู่เพียงพอดตามความจำเป็น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้
โรงเรียนมีที่ส้คู่เพียงพอดตามความจำเป็น (13,73)
37. การจั้ใหม่สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการเรียนการสอน กระทรวงศึกษา
ธิการได้กำหนดโรงเรียนจัดใหม่สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการเรียนการสอน ไ้แก่ หลักสูตร
คู่มือ แผนการสอน สื่อการเรียน และอุปกรณ์ประจำห้อง (13,77)
38. การดูแลให้นักเรียนไ้รับประทานอาหารกลางวันไ้ถูกหลักโภชนาการ ถูกสุข-
ลักษณะและราคาเขา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนดูแลให้นักเรียนไ้รับประทาน
อาหารกลางวันไ้ถูกหลักโภชนาการ ถูกสุขลักษณะและราคาเขา (13,79)
39. การจั้ใหม่น้ำดื่ม น้ำใช้ ไ้สะอาดและถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอ กระทรวง
ศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนจัดใหม่น้ำดื่ม น้ำใช้ไ้สะอาดและถูกสุขลักษณะอย่างเพียงพอ
(13,80)
40. การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และอาหารกลางวัน
กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนมีการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน
เสื้อผ้าและอาหารกลางวัน (13,81)

40. การช่วยเหลือให้นักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และอาหารกลางวัน
กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนที่มีการช่วยเหลือให้นักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน
เสื้อผ้าและอาหารกลางวัน (13,81)

41. การจัดหาหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสืออ่านเพื่อความรู้อื่นๆ ความบันเทิงให้แก่
นักเรียนและครู กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนจัดหาหนังสือพิมพ์ วารสาร และ
หนังสืออ่านเพื่อความรู้อื่นๆ ความบันเทิงให้แก่เด็กนักเรียนและครู (13,81)

42. การบริการแนะแนวในโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนจัด
ให้บริการแนะแนวในโรงเรียน (13,82)

43. การตรวจสอบสุขภาพอนามัยของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียน
จัดให้มีการตรวจสอบสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นประจำทุกวัน (13,84)

44. จำนวนวันที่เปิดสอนตลอดปีการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตลอดปี
การศึกษา มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า
25 ชั่วโมง ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่น้อยกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง
(13,51)

45. หลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน หนังสือเรียน พจนานุกรมและหนังสือเสริม
การอ่าน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโรงเรียนต้องมีหลักสูตร คู่มือครู แผนการสอน
หนังสือเรียน พจนานุกรม และหนังสือ และหนังสือส่งเสริมการอ่านเพียงพอับความต้องการ
(13,92)

46. วัสดุสำหรับให้ครูได้ใช้ในการจัดทำสื่อการเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้
กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีวัสดุสำหรับให้ครูได้ใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนอย่างเพียงพอและ
สะดวกแก่การใช้ (13,94)

47. การนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดให้โรงเรียนมีวิธีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นสื่อการเรียน (13,95)

48. การใช้สื่อการเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสม คู่คุณค่า กระทรวงศึกษาธิการ
ได้กำหนดให้โรงเรียนต้องมีการใช้สื่อการเรียนอย่างถูกต้อง เหมาะสม คู่คุณค่า (13,93)

49. การจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์
กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยวิธีการ

50. การแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย
กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ครูต้องคอยแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาไทยของนักเรียนในขณะ
ที่เรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย (13,119)
51. การนำเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้
ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ครูต้องนำ
เหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่
การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ให้มากที่สุด (13,121)
52. ความดีของการสอนชาว เหตุการณ์ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดว่า การสอน
ชาว เหตุการณ์ โรงเรียนต้องจัดให้มีการเรียนการสอนเป็นประจำทุกวัน (13,127)
53. การสอนเรื่องวันสำคัญ และจัดกิจกรรมพิเศษให้ตรงกับวันสำคัญนั้น ๆ กระทรวง
ศึกษาธิการได้กำหนดว่า ในการสอนเรื่องวันสำคัญ โรงเรียนจัดให้มีการสอนในระยะเวลา
ที่ใกล้จะถึงวันสำคัญนั้น และจัดกิจกรรมพิเศษให้ตรงกับวันสำคัญนั้น ๆ ด้วย (13,128)
54. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเลื่อมใสในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียน
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุข (13,129)
55. ความดีของการประชุม อบรมนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้
โรงเรียนมีการประชุมอบรมนักเรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (13,136)
56. การปฏิบัติตนของครูให้เป็นตัวอย่างที่ดี กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ครู
ต้องเอาใจใส่และปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการพัฒนาลักษณะนิสัย (13,138)
57. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมศิลปะ ประเพณี และ
วัฒนธรรมท้องถิ่น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
เพื่อส่งเสริมศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น (13,138)
58. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานที่
เป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียน

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถปฏิบัติงานที่เป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต (13,139)

59. การสอนภาคปฏิบัติให้นักเรียนไปปฏิบัติงานจริงทุกวิชา และรู้จักว่าวัสดุที่มีในห้องต้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดว่า ในการสอนภาคปฏิบัติ โรงเรียนให้นักเรียนปฏิบัติงานจริงทุกวิชา และรู้จักว่าวัสดุที่มีในห้องต้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (13,144)

60. การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนจะทำการสอนแต่ละชั้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีการตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของนักเรียนก่อนจะทำการสอนแต่ละชั้น (13,146)

61. วิธีการวัดผล กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีการประเมินผลความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธี มีการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ และใช้ข้อสอบแบบต่าง ๆ (13,147)

62. การนำผลการประเมินผลการเรียนมาแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีการนำผลการประเมินผลการเรียนทุกครั้งมาแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน (13,148)

63. ความดีของการแจ้งผลการเรียนให้ปกครองทราบ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีการแจ้งผลการเรียนให้ปกครองนักเรียนทราบทุกภาคเรียน (13,149)

64. โครงการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า และส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดี กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีโครงการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนช้า และส่งเสริมนักเรียนที่เรียนดี (13,152)

65. การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีแผนการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน ประจำปี (13,157)

66. ความดีของการประชุมผู้ปกครองของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (13,157)

67. มีคณะกรรมการเพื่อพัฒนาโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่มีคณะกรรมการเพื่อพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วยครู ผู้ปกครองและบุคคลสำคัญในท้องถิ่น (13, 158)

68. มีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่มีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ (13, 159)

69. มีกิจกรรมช่วยเหลือดูแลสถาบันทางศาสนา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนจัดใหม่มีกิจกรรมช่วยเหลือสถาบันทางศาสนา หรือจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา (13, 160)

70. สร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า (13, 161)

ตัวแปรบ่งชี้สถานการณ์ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องของหอที่จะประมวลตัวแปรบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำระดับหมู่บ้านและเครื่องชี้วัด ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสังคมใน 20 ปีข้างหน้า คือ พ.ศ. 2544 หอที่จะประมวลตัวแปรบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาได้ 30 ตัวแปร และตัวแปรแต่ละตัวได้กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำสำหรับการประเมิน ดังนี้

1.1 จำนวนผู้อ่านออกเขียนได้ สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ประชากรที่มีอายุ 12 ปีขึ้นไปที่ไม่รู้หนังสือมีไม่เกินร้อยละ 8 (15, 84) หรือจำนวนผู้รู้หนังสือมีไม่น้อยกว่าร้อยละ 92

1.2 จำนวนนักเรียนในวัยเรียนที่เข้ารับการศึกษามากับกับ สำนักงานคณะกรรมการฯ ได้กำหนดว่า เด็กกลุ่มอายุ 7 - 12 ปี ได้รับการศึกษามากับกับร้อยละ 99 (15, 84)

1.3 จำนวนชายที่มีภรรยามากกว่า 1 คน โดยยังไม่ไต่หย่ากับภรรยาเก่า สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า เขาวชนและผู้ใหญ่ทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมของศาสนาและคุณธรรม 4 ประการ พร้อมทั้งนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและนำไปเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และประชาชนทุกคนประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน (15, 86)

1.4 จำนวนเด็กที่ถูกทอดทิ้ง สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า เด็กอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ทุกคนได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมจากบิดามารดา (15, 84)

1.5 จำนวนครัวเรือนที่กินน้ำสะอาด สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ร้อยละ 90 ของครัวเรือนที่กินน้ำสะอาดกินวันละ 2 ลิตรต่อคน ต่อวัน (15, 83)

1.6 เวลาในการรับประทานอาหาร สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ทุกครัวเรือนมีผู้รู้เรื่องอนามัยอย่างน้อย 1 คน สามารถช่วยตนเองและผู้อื่น ทั้งด้านกาป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ (15, 85)

1.7 จำนวนครัวเรือนที่รู้จักการบริโภคอาหาร สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ประชาชนในครัวเรือนบริโภคอาหารที่ถูกต้องลักษณะ และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย (15, 82)

1.8 จำนวนครัวเรือนที่มีส้วม สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ครัวเรือนไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 มีส้วมถูกหลักสุขาภิบาลใช้ (15, 83)

1.9 ลักษณะความสะอาดของส้วม สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ครัวเรือนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 มีการจับันใหม่ระเบียบ ถูกสุขลักษณะ (15, 82)

1.10 การโหมหนาทรก สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า เด็กอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ทุกคนได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมจากบิดามารดา (15, 84) และกำหนดคือกว่า บิดามารดาทุกคน ควรได้รับความรู้และปฏิบัติในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสม (15, 85)

1.11 จำนวนผู้ที่เคยหรือกำลังวางแผนครอบครัวเพื่อควบคุมช่วงเวลาการมีบุตร สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ครัวเรือนสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามความต้องการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (15, 87)

1.12 วิธีการรักษาโรคเมื่อสมาชิกในครัวเรือนป่วย สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ได้กำหนดว่า ทุกครัวเรือนมีผู้รู้เรื่องอนามัยอย่างน้อย 1 คน สามารถช่วยตนเองและผู้อื่นทั้งด้าน

การป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาการเจ็บป่วยขั้นพื้นฐาน ป้องกันอุบัติเหตุและการช่วยเหลือฟื้นชีพ (15, 85)

1.13 จำนวนผู้มีสุขภาพและอนามัยดี สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ประชาชนทุกคนรู้วิธีการออกกำลังกายขั้นพื้นฐานเพื่อความสมบูรณ์ (15, 85) และกำหนดว่า ทุกคนในครอบครัวมีโอกาสออกกำลังกาย และพักผ่อนหย่อนใจโดยสม่ำเสมอ (15, 83)

1.14 อัตราการตายที่ได้รับการหาค่าโดยบุคลากรที่ได้รับการฝึกหัดในการทำคลอดมาแล้ว สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า หญิงมีครรภ์ได้รับการบริการทำคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือศุภงครรภโบราณที่อบรมแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 (15, 86)

1.15 จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการช่วยเหลือ การผลิต จำหน่ายและสิ้นเชื้อเพื่อการผลิต สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ครอบครัวมีการร่วมมือประกอบอาชีพและเข้าใจพื้นฐานของการอยู่ร่วมกับชุมชน คือ ชุมชนในระดับหมู่บ้านมีกลุ่มอาชีพที่ช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องการผลิตและการจำหน่ายสิ้นเชื้อเพื่อการผลิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 (15, 88)

1.16 จำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมของส่วนรวม สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ครอบครัวมีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี ในการทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนของตนและจัดระเบียบหมู่บ้านให้เรียบร้อย กระทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณะประโยชน์หรือสร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 (15, 88)

1.17 จำนวนคนที่ไปออกเสียงเลือกตั้งซ่อมเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2524 สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของผู้มีสิทธิ (15, 87)

1.18 จำนวนครัวเรือนที่ความรู้เกี่ยวกับ การเสียภาษี การเกษตรทหาร การทำทัณฑ์กรม การแจ้งเกิด การแจ้งตาย สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ประชาชนมีโอกาสได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในชีวิตประจำวัน และได้รับการช่วยเหลือเมื่อต้องการอย่างทั่วถึง (15, 85) และกำหนดคววว่า ประชาชนมีการปฏิบัติตามกฎหมาย (15, 88)

1.19 จำนวนคดีอาชญากรรม สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดว่า ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน วัคโดยจำนวนอาชญากรรมไม่เกิน 1 ครั้งต่อปี (15, 86)

1.20 การคมนาคมภายในหมู่บ้าน สำนักงานคณะกรรมการฯ ใ้กำหนดความมีทาง
คมนาคม เข้า - ออก หมู่บ้านใช้ใ้ทุกฤดูกาล (15, 87)

1.21 การคมนาคมติดต่อกับท้องถิ่นอื่น สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดความ มี
ทางคมนาคม เข้า-ออก หมู่บ้านใช้ใ้ทุกฤดูกาล (15 , 87)

1.22 มีกิจกรรมของเอกชนในหมู่บ้าน สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดความ
ในหมู่บ้านมีแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต มีตลาดกลางและมีบริการสินเชื่อเพื่อการผลิต
(15, 87)

1.23 อัตรากาารบวช สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดความ ประชาชนประพฤติ
ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี หลักธรรมของศาสนา รักษาและส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปะ
วัฒนธรรม (15, 86)

1.24 จำนวนครัวเรือนที่ใ้ช่วยในการเพิ่มผลผลิต สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้
กำหนดความ ครอบครัวเกษตรกรทุกครอบครัวมี่สมาชิกอย่างน้อย 1 คน ใ้รับการอบรมหรือเรียนรู้
เรื่องวิชาการทางการเกษตรที่เหมาะสม (15, 87)

1.25 จำนวนครัวเรือนที่ใ้ขยายปราบศัตรูพืช สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดความ
ครอบครัวเกษตรกรทุกครอบครัวมี่สมาชิกอย่างน้อย 1 คน ใ้รับการอบรมหรือเรียนรู้เรื่องวิชาการ
ทางการเกษตรที่เหมาะสม (15, 87)

1.26 สาเหตุการตายของสัตว์ สำนักงานคณะกรรมการ ฯ ใ้กำหนดความ ครอบครัว
เกษตรกรทุกครอบครัวมี่สมาชิกอย่างน้อย 1 คน ใ้รับหรือเรียนรู้เรื่องวิชาการทางการเกษตรที่
เหมาะสม (15, 87)

2. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใ้จัดทำเครื่องชี้
ภาวะสังคมของประเทศไทย เพื่อประชาชนจะได้ทราบความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง
ของสังคมจนถึงขณะนี้ ๆ ว่ากำลังยืนอยู่ ณ จุดใด และกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด
และเพื่อผู้สนใจจะใ้นำไปใ้ใช้ในการวางแผนพัฒนาและการติดตามประเมินผลการพัฒนา ตลอด
จนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักวิชาการ นักเรียนและนักศึกษา (16, คำนำ)
ผู้วิจัยพอที่จะประมวลตัวแปรบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้อง
กับตัวแปรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาใ้ 16 ตัวแปร และตัวแปรแต่ละตัวใ้กำหนดเอาเครื่องชี้ภาวะ

สังคมของประเทศไทย พ.ศ. 2524 เป็นเกณฑ์สำหรับใช้ในการประเมิน ดังนี้

2.1 อัตราการหย่าร้าง จำนวนการหย่าร้างทั้งประเทศมี 27,236 ราย (16, 141) หรือมีจำนวนการหย่าร้างเกิดขึ้น 5.68 รายต่อประชากรหมื่นคน

2.2 อัตราการเพิ่มของประชากร ในปี 2524 อัตราการเพิ่มของประชากรไทยได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 1.92 นั้นสูงกว่าอัตราเพิ่มในปี 2523 ซึ่งเท่ากับร้อยละ 1.82 (16, 1)

2.3 อัตราการเกิด อัตราการเกิดของประชากรไทยลดลงจาก 26.5 ต่อพันคน ในปี 2520 เหลือ 22.8 ต่อพันคนในปี 2524 (16, 2)

2.4 อัตราการตาย อัตราการตายได้ลดลงจาก 5.4 ต่อพันคนในปี 2520 เป็นประมาณ 4.6 ต่อพันคนในปี 2524 (16, 2)

2.5 อัตราการตายของมารดาหลังคลอด อัตราการตายของมารดาทั้งประเทศในปี 2524 ลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อน ๆ กล่าวคือ เท่ากับ 0.8 คน ต่อการเกิดมีชีวิต หนึ่งพันคนเทียบกับอัตรา 1.2, 1.2 1.0 และ 1.1 ต่อเด็กรับชีพหนึ่งพันคน ในปี 2520, 2522 และ 2523 ตามลำดับ (16, 8)

2.6 อัตราการตายด้วยโรคที่ป้องกันได้ ในปี 2524 อัตราการตายด้วยโรคที่ป้องกันได้ทั่วประเทศประมาณ 2.4 คนต่อประชากรแสนคน (16, 79)

2.7 จำนวนผู้เป็นโรครังสีประสาทหรือภาวะสุขภาพจิตที่มาใช้บริการในโรงพยาบาล จากการสำรวจปี 2524 มี 558,733 คน (16, 12) หรือมีผู้ป่วยเป็นโรคร้อยละ 1.16

2.8 อัตราการฆ่าตัวตาย ในปี 2524 อัตราการฆ่าตัวตายยังอยู่ในระดับสูงถึง 7.3 รายต่อประชากรแสนคน (16, 14)

2.9 จำนวนผู้ศึกษาเสพคึกและมีความผิดคามพระราชบัญญัติยาเสพคึกให้โทษ จากการสำรวจในปี 2524 มี 30,764 คน (16, 134) หรือมีผู้ป่วยเป็นโรคร้อยละ 6.36 รายต่อประชากรหมื่นคน

2.10 จำนวนผู้ต้องขังคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ในปี 2524 มีจำนวนผู้ต้องขังคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ 1,986 ราย (16, 138) หรือมีผู้ต้องขัง 4.14 รายต่อประชากรแสนคน

2.11 จำนวนคดีอุกฉกรรจ์ ในปี 2524 มีคดีอุกฉกรรจ์เกิดขึ้น 3.59 ราย คอประชากรณณกณ (16, 54)

2.12 จำนวนผู้ร่วมทำให้เกิดรายใดในครัวเรือน จำนวนผู้มีงานทำในปี 2524 มี 24,366,100 คน (16, 45) หรือมีผู้มีงานทำร้อยละ 50.34

2.13 รายได้เฉลี่ยต่อคน รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทยทั่วราชอาณาจักร ในปี 2524 เท่ากับ 6,554 บาท แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 2,658 บาท (17, 96)

2.14 รายจ่ายเฉลี่ยต่อคน รายจ่ายเฉลี่ยต่อหัวของประชากรไทยทั่วราชอาณาจักร ในปี 2524 เท่ากับ 4,849 บาท (17, 97)

2.15 จำนวนผู้รับการสงเคราะห์จากกรมประชาสงเคราะห์ มีผู้รับการสงเคราะห์ จากกรมประชาสงเคราะห์ในปี 2524 จำนวน 1,906,425 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.98 ของประชากรทั่วประเทศ (16, 112)

2.16 จำนวนผู้มีรายได้น้อยที่เข้ารับการรักษายาบาลโดยไม่เสียค่ารักษาในปี 2524 มีผู้มีรายได้น้อยที่เข้ารับการรักษายาบาลโดยไม่เสียค่ารักษา เป็นจำนวน 10,085,118 คน (16, 117) หรือคิดเป็นร้อยละ 21.05 ของประชากรทั่วประเทศ

3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษาหมู่บ้าน ชากจนจำนวน 42 หมู่บ้าน ของภาคอีสานตอนล่าง ในพื้นที่เป้าหมายการพัฒนา 20 อำเภอ ของ 6 จังหวัด คือ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ และนครราชสีมา การสำรวจครอบคลุม จำนวนครัวเรือน 3,573 ครัวเรือน ผู้วิจัยพอที่จะประมวลตัวแปร บ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ได้ 1 ตัวแปร และได้ใช้ผลการสำรวจดังกล่าว เป็นเกณฑ์สำหรับการประเมิน ดังนี้

3.1 จำนวนที่กินเนื้อครอง ครัวเรือนในภาคอีสานตอนล่างมีเนื้อที่ปลูกข้าวมากกว่า เนื้อที่ทำไร่ ก็มีเนื้อที่ทำนาเฉลี่ยครัวเรือนละ 13 ไร่ และมีเนื้อที่ทำไร่ครัวเรือนละ 4 ไร่ (18, 171) รวมมีจำนวนที่กินเนื้อครองครัวเรือนละ 17 ไร่

4. ข้อมูลของจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยพอที่จะประมวลตัวแปรบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้า

ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับตัวแปรที่ผู้วิจัยทำการศึกษาได้ 1 ตัวแปร และ
 โค้ชข้อมูลนั้นเป็นเกณฑ์สำหรับการใช้ในการประเมิน ดังนี้

4.1 อัตราความหนาแน่นของปัญหาความยากจน อัตราความหนาแน่นของปัญหา
 ความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี เท่ากับร้อยละ 88.30 (3, 53)

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการประถมศึกษา

ในปีการศึกษา 2504 หม่อมหลวงคุ้ย ชุ่มสาย และคณะ ได้ทำการสำรวจสถานการณ์
 ทางการประถมศึกษาของอำเภอต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยศึกษาเกี่ยวกับครู สภาพของ
 โรงเรียน สภาพบางประการของนักเรียน เพื่อประมวลข้อมูลทางการศึกษาไว้ใช้ประโยชน์
 ในทางการจัดการและบริการการศึกษาในส่วนภูมิภาคและวางแผนเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา
 และการสร้างข้อสอบ ตลอดจนจัดทำพหุอำเภอต่าง ๆ ตามสถานการณ์ทางการประถมศึกษาของ
 อำเภอต่าง ๆ ในภูมิภาค ผลการสำรวจพบว่า อำเภอที่มีสถานการณ์ทางการศึกษาดี เป็นอันดับ
 หนึ่งได้แก่ อำเภอชัยบุรี อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม และอำเภอเมืองจังหวัด
 จันทบุรี ส่วนการจัดอันดับของจังหวัดนั้น คิดด้วยเฉลี่ยอันดับซึ่งสถานการณ์ทางการศึกษาของอำเภอ
 ต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัด พบว่า อันดับ 1 และอันดับ 2 ไม่มีจังหวัดใดเลย อันดับ 3 มี 3
 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ระนอง สมุทรสงคราม และอันดับสุดท้ายได้แก่ จังหวัดกระบี่ จากข้อ
 ค้นพบนี้ช่วยให้ได้ทราบว่าอำเภอใดมีความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาสูงกว่าอำเภอใด เพื่อจะ
 ได้จัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการศึกษาของอำเภอนั้น และเพื่อ
 ให้เจ้าหน้าที่บริหารการศึกษาในส่วนกลางได้ทราบถึงความบกพร่องในเรื่องใดมากน้อยเพียงใด
 จะค้นหาทางแก้ไขต่อไป (19, 1-103)

ในปี พ.ศ. 2521 วิฑิตน์ ปานชุ่มจิตร ได้ทำการสำรวจสถานการณ์ทางการ
 ประถมศึกษาในเขตรังสิตใต้ จังหวัดปทุมธานี โดยทำการสำรวจโรงเรียน 51 โรงเรียน
 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่และครู โดยใช้แบบสำรวจโรงเรียน
 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และใช้เทคนิคในการสังเกตสภาพ ลักษณะทั่วไปของโรงเรียน ผู้วิจัยได้
 วิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าดัชนีเชิงเดียว ซึ่งเป็นอัตราส่วนของตัวแปรต่อจำนวนนักเรียนชั้น
 ประถมปีที่ 1 ถึงชั้นประถมปีที่ 7 แล้วคำนวณค่าความสัมพันธ์เลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 คัมภ์ประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของดัชนีเชิงเดียวด้วยวิธีเพียร์สันโปรดัก โมเมนต์ ค่าคำนวณค่าทำนายนัก

ของคัมภีร์เชิงเดี่ยวแต่ละตัวด้วยวิธีเช่นทรอย เพื่อนำไปประกอบเป็นคัมภีร์ประกอบแต่งดวงบ้านหนัก และเปลี่ยนเป็นคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษาของโรงเรียนประณตศึกษา และโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. คัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษา มีค่าระหว่าง 66.557-150.036
2. โรงเรียนวัดกลางคลองสี่ อำเภอลำลูกกา มีคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษาสูงสุด และโรงเรียนวัดเขินเขต อำเภอธัญบุรี มีค่าต่ำสุด
3. โรงเรียนในเขตรังสิตโต ร้อยละ 21.57, 43.14 และ 35.29 มีคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษาค่ากว่า 80 อยู่ระหว่าง 80 ถึง 100 และสูงกว่า 100 ตามลำดับ (20,60 - 63)

ในปี พ.ศ. 2524 ประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์ ได้ทำการสำรวจสถานการณ์ทางการศึกษาของโรงเรียนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ โดยทำการสำรวจโรงเรียนประณตศึกษา 32 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา 4 โรงเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน และสังเกตสภาพของโรงเรียนทุกโรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนประณตศึกษาโดยวิธีเดียวกับของวิฑูรย์ ปานชุ่มจิตร ส่วนข้อมูลของโรงเรียนมัธยมศึกษาวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูลของทั้ง 4 โรงเรียน โดยพิจารณาตัวแปรที่สำคัญ ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนประณตศึกษาในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ มีคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการศึกษาระหว่าง 59.93 ถึง 216.44
2. โรงเรียนบ้านส้มโฮง ตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด มีคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษาสูงสุด และโรงเรียนบ้านหนองบัวคอนคอน ตำบลโพนทราย กิ่งอำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ดมีค่าต่ำสุด
3. โรงเรียนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ ร้อยละ 28.12, 31.25 และ 40.63 มีคัมภีร์บ่งชี้สถานการณ์ทางการประณตศึกษาค่ากว่า 80 อยู่ระหว่าง 80 ถึง 100 และสูงกว่า 100 ตามลำดับ
4. โรงเรียนมัธยมศึกษา 3 โรงเรียนคือ โรงเรียนพศภูมิวิทยาคาร จันทบุเบก ชาญสุรณ และสุวรรณภูมิวิทยไพศาล มีคัมภีร์บ่งชี้ค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทุกตัวที่นำมาเปรียบ-

เทียบ มีเพียงโรงเรียนเดียวคือ โรงเรียนราชโสตที่มีค่าดัชนีต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานบางตัว
(21, 72 - 75)

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาออร์ระบบโรงเรียน

ในที่นี้จะกล่าวถึงงานวิจัยที่ใกล้เคียงและเกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษาออร์ระบบโรงเรียนดังต่อไปนี้

ในปี พ.ศ. 2517 Mc.Danel M.D.Edurn B. และสำราญ พินิจ ใต้ ทำการสำรวจเรื่อง Family Planning Survey ในหมู่บ้านปง อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าภาวะทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านนี้ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา มีฐานะค่อนข้างยากจน ภาวะทางการศึกษานั้น ส่วนใหญ่ทั้งสามีและภรรยาสามารถอ่านออกเขียนได้ และจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวนั้น ไม่มีสตรีแม่แค้นเดียวที่ทราบเรื่องเกี่ยวกับ fertile period ของประจำเดือน และมีไม่กี่คนที่ทราบวิธีคุมกำเนิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ทักษะที่มีต่อการวางแผนครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นควย และมีความต้องการคำแนะนำและความช่วยเหลือในการวางแผนครอบครัว เกี่ยวกับการปฏิบัติมีเพียงจำนวนน้อยที่ใช้วิธีคุมกำเนิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ และส่วนใหญ่เป็นการทำหมันโดยศัลยกรรมกลูก (22, 7 - 8)

ในปี พ.ศ. 2523 กระทรวงศึกษาธิการและศูนย์อินโนเทคของซีมีโอ ใต้ทำการวิจัยเรื่องข้อมูลความต้องการพื้นฐานของชาวชนบทบ้านห้วยช้าง ตำบลหนองระเวียง อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า หัวหน้าครอบครัวรู้หนังสือ 52.98 % สมาชิกอื่นในครอบครัวรู้หนังสือ 61.33 % หัวหน้าครอบครัวมีงานทำ 95.43 % สมาชิกอื่นมีงานทำ 95.70 % อาชีพส่วนใหญ่ทำนาและทำไร่ ประกอบกับบางคนทำนาอย่างเกี่ยว บางคนทำไร่อย่างเกี่ยว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่ดิน มีรายได้เฉลี่ย 600 บาทต่อครอบครัว ขนาดของครอบครัว 4.5 คน มีรายได้เฉลี่ยคนละ 133 บาทต่อเดือน หรือ 1,596 บาทต่อคนต่อปี สิ่งที่เป็นความต้องการมากที่สุดคือน้ำเพื่อการเกษตร รองลงมาได้แก่ ชาวสำหรับรับประทานและการปรับปรุงที่อยู่อาศัย หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีความเข้าใจทักษะหรือความรู้ความชำนาญที่จำเป็นต่อการอาศัยอยู่ในหมู่บ้านคือ ทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ การรู้หนังสือ การเรียนรู้

เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ การเรียนรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัว (23, 10-15)

และในปีเดียวกันนี้เอง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจหมู่บ้านหนองแรม ตำบลเมืองคง อำเภอกง จังหวัดนครราชสีมา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 83.30 ของครัวเรือนทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า อัตราการเพิ่มของประชากรที่เพิ่มขึ้นจากปี 2522 ร้อยละ 3.71 อัตราการเกิดร้อยละ 4.42 อัตราการตายร้อยละ 0.71 มีสมาชิกเฉลี่ยครัวเรือนละ 6 คน และร้อยละ 63.3 ของครอบครัวที่สำรวจมีบุตรมากกว่า 3 คน ประชากรส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม อาศัยนำฝนอย่างเกี่ยว และรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม ซึ่งโคแก ข้าว ปอ และฝ้าย มีเกษตรกรรมที่กินเท่ากัน ร้อยละ 73.30 ที่เหลือร้อยละ 26.70 ไม่มีที่กินเป็นของตนเอง ซึ่งต่างก็สูญเสียกรรมสิทธิ์ที่กินอื่นเนื่องมาจากภาระหนี้สินทั้งสิ้น ครอบครัวร้อยละ 64.4 มีขนาดการถือครองที่ดินต่ำกว่า 20 ไร่ หรือโดยเฉลี่ยแล้วมีที่กินครัวเรือนละ 15.7 ไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ยครัวเรือนละ 10 ด้งต่อไร่ หรือประมาณ 97 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตปอเฉลี่ยครัวเรือนละ 142 กิโลกรัม ผลผลิตจากข้าวส่วนใหญ่เก็บไว้บริโภคในครอบครัว มีน้อยรายที่เหลือขาย ผลผลิตจากปอที่ขายเป็นส่วนใหญ่ในปี 2522 ชาวบ้านหนองแรมมีรายได้อัตราเฉลี่ยครัวเรือนละ 12,388 บาท หรือคนละ 2,061 บาท สำหรับหากคำนวณรายจ่ายพบว่า มีรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือนละ 12,863 บาท ซึ่งสูงกว่ารายได้ 475 บาท หากคำนวณหนี้สินพบว่า ครัวเรือนร้อยละ 51.10 มีหนี้สิน โดยเฉลี่ยแล้วมีหนี้สินครัวเรือนละ 14,674 บาท หากคำนวณสาธารณสุขและอนามัยพบว่า ครัวเรือนร้อยละ 23.3 เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ร้อยละ 23.07 เป็นโรคติดเชื้อพยาธิตัวคืด ไม่มีครัวเรือนใดเลยที่คนนำก่อนใช้ดื่ม ครัวเรือนร้อยละ 37.80 ไม่มีสวมใส่ ครัวเรือนร้อยละ 39.90 ที่วางแผนครอบครัว ในหมู่บ้านหนองแรมมีโรงเรียนอยู่ 1 แห่งคือ โรงเรียนบ้านหนองแรม เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 - 6 อัตราส่วนครูต่อนักเรียน เท่ากับ 1 : 25 ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิต ประชากรที่ไม่ได้เรียนหนังสือเลยมีร้อยละ 3.70 จากการสอบถามความคาดหวัง หากคำนวณการศึกษาของบุตร ปรากฏว่า มีครัวเรือนอยู่ร้อยละ 18.8 มีความหวังแน่นอนที่จะให้บุตรของตนจบการศึกษาในระดับสูงกว่าภาคบังคับ (3, 179 - 189)

ในปี พ.ศ. 2524 บัญชา เขียวชะเอม และบรรจง สุขสว่าง ได้ทำการสำรวจบ้านนาปะขอ ตำบลนาปะขอ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง จากการศึกษาพบว่า การ-

ห่านาอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว ขนาดการถือครองที่ดินห่านาเฉลี่ยครัวเรือนละ 10-15 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยตกประมาณไร่ละ 20 ตัน ผลผลิตที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่จะเหลือขายกำไรและ เล็กน้อย หรืออย่างน้อยก็พอเพียงแก่การบริโภค นอกจากการห่านาชาวบ้านก็พยายามหาราย ได้เสริมด้วยการรับจ้าง การเลี้ยงสัตว์ ซึ่งก็เกิดโรคระบาดทำให้สัตว์ตายเป็นจำนวนมาก ทุกปี น้ำที่ใช้ดื่มได้จากบ่อน้ำบาดาลสูบน้ำขึ้นมาเพียงแห่งเดียว ทางด้านการคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน กับอำเภอเป็นถนนลูกรัง ชาวบ้านนิยมเดินทางด้วยรถจักรยาน หรือบางครั้งก็มีแท็กซี่จักรยานยนต์ เพราะไม่มีรถยนต์ ถึงแม้ว่าหมู่บ้านนี้จะอยู่ห่างจากอำเภอเพียง 8 กิโลเมตร ก็ยังไม่มีไฟฟ้า ใช้ (24, 39 - 42)

ในปีเดียวกันนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำ การสำรวจบ้านวังพระ (หมู่ที่ 8) ตำบลคอมมกแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากการสำรวจพบว่า การศึกษาของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก เพราะที่จบชั้น ประถมปีที่ 4 มีร้อยละ 43.5 ของประชากรทั้งหมด และในจำนวนนี้ บางส่วนกลับเป็นผู้ อานไม่ออกเขียนไม่ได้ มีประชากรวัยทำงานร้อยละ 43.00 ของประชากรทั้งหมด ประชากร ส่วนใหญ่มีสุขภาพไม่ค่อยสมบูรณ์ชอบเจ็บป่วยเพราะขาดอาหาร ครัวเรือนส่วนใหญ่มีคน 6 - 11 คน สภาพบ้านเรือนอยู่ในสภาพทรุดโทรม ผาซึกตะ หลังคามุงหญ้า มีขนาดเล็กไม่เกิน 5 ตารางวาถึงร้อยละ 65.5 มีรายได้เฉลี่ยคนละประมาณ 1,500 - 2,500 บาท แหล่ง รายได้ที่สำคัญคือ รับจ้างเล็กน้อย รับจ้างในไร่นา หาปลา ฅบ เขียด ครัวเรือนที่มีที่ดินทำ ที่น มีร้อยละ 26.10 ส่วนใหญ่มี 2 - 8 ไร่ สภาพดินเป็นดินทราย ขาดความอุดมสมบูรณ์ การห่านาก็ต้องประสบปัญหาห่านาไร่นาได้รับความเสียหายแทบทุกปี ไม่มีเกษตรกรที่เช่าที่ดิน ทำกินเลย ผลผลิตที่ได้เฉลี่ยไร่ละ 10 - 12 ตัน (25, 37 - 41)

และในปีเดียวกันนี้เช่นกัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ได้ทำการสำรวจบ้านนาสีนวล ตำบลนาเรือง อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผลผลิตข้าวโดย เฉลี่ยประมาณ 13 ตันต่อไร่ มีที่ดินทำกินเฉลี่ยครัวเรือนละ 11 ไร่ ผลผลิตข้าวพอบริโภค ตลอดปี มีร้อยละ 13.80 ของครัวเรือนทั้งหมด ประชาชนจึงหาทางออกโดยการไปรับจ้าง หาปลา หาหน่อไม้ เพื่อไปแลกข้าวหมู่บ้านอื่น ๆ รายได้ในปี 2523 เฉลี่ยครัวเรือนละ 5,615 บาทหรือคนละ 895 บาท ร้อยละ 76.3 ของครัวเรือนทั้งหมด มีสมาชิกออกจาก

น้อย 1 คน ออกไปหาเงินที่กรุงเทพฯ เพื่อหาเงินส่งเสียที่บ้าน มีครัวเรือนร้อยละ 78.4 ที่มีหนี้สิน ซึ่งเสียดอกเบี้ย ร้อยละ 10 ต่อเดือน ทางด้านการศึกษาพบว่า ในปี 2523 มีประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ถึงร้อยละ 22.5 อัตราการตายของทารก ร้อยละ 13.33 (25, 43 - 46)

จากการศึกษาทัศนควารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า ที่เกี่ยวกับสถานภาพทางการศึกษาในระบบโรงเรียน มีหมอมหลวงคุดย ชุมสาย และคณะทำไว้ แต่ก็เป็นสถานภาพทางการประถมศึกษาของอำเภอต่าง ๆ มิใช่ของโรงเรียนประถมศึกษาโดยตรง และทำการศึกษาตัวแปรทั้งหมด 11 ตัว ส่วนวิวัฒน์ ปานชุมจักร ได้ทำการศึกษาสถานภาพทางการศึกษา แต่เฉพาะในเขตรังสิตโต จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาคู่แปรทั้งหมด 25 ตัว และประสิทธิ์ พงษ์เรืองจันทร์ ได้ศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนในเขตทุ่งกุลาร่องไห้ โดยทำการศึกษาทั้งหมด 34 ตัวแปร สำหรับรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี McDamel M.D.Edurn B. และสำราญ ทินิจ ทำไว้เป็น Family Planning Survey ในหมู่บ้านปง อ.แฉกแดง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจหมู่บ้านหนองแถม อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา บ้านวังพระ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และบ้านนาสีนวล อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนบัญชา เขียวชะเอมและชรรยง สุขสว่าง ได้ทำการสำรวจบ้านนาปะขอ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง และกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับศูนย์อินโนเทคของซีมีโอ ได้ทำวิจัยเรื่อง ข้อมูลความต้องการพื้นฐานของชาวชนบทนานับชาง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งทั้งหมดไม่ได้เป็นการศึกษาสถานภาพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง และไม่เคยมีผู้ใดศึกษาสถานภาพทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนมาจนเลย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรจะได้มีการวิจัยสถานภาพทางการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนของหมู่บ้านหัวคูน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นชนบทยากจน โดยเป็นพื้นที่ที่มีความยากจนหนาแน่นมาก โดยจะทำการศึกษาคู่แปรทั้งหมด 170 ตัวแปร จำแนกเป็นตัวแปรที่กำหนดสถานภาพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน 83 ตัวแปร ตัวแปรที่กำหนดสถานภาพทางการศึกษาในระบบโรงเรียน 87 ตัวแปร ซึ่งการสร้างตัวแปรที่กำหนดสถานภาพทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำ

หน่วยงาน ของกองวิจัยและประเมินผล กรมการพืชมชุน กระทรวงมหาดไทย แบบสัมภาษณ์
 ระดับหมู่บ้าน ของกองภาวะเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ และแบบสำรวจสภาพโรงเรียน สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ของสำนักงาน
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ส่วนการสร้างตัวแปรที่กำหนดคสตามาทางการศึกษาในระบบ
 โรงเรียนนั้น ศึกษาจากเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2522 คู่มือการประเมิน
 มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาและแบบเก็บข้อมูลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา
 ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยให้หาทางแก้ไขข้อก-
 พร่องและปัญหาที่มีอยู่ให้หมดไป ตลอดจนยกระดับมาตรฐานการศึกษาของหมู่บ้านให้สูงขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย